

УДК 37.147:004:002

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2026.1.18>

Є. І. РАСПОПОВ

викладач документознавства та інформаційної діяльності,

Заклад вищої освіти «Академія рекреаційних технологій і права», м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: odger998@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6067-3907>

А. С. СУСТРЕТОВ

доктор філософії (Ph. D.), доцент,

доцент кафедри теоретичних дисциплін,

Донецький національний медичний університет, м. Кропивницький, Кіровоградська область, Україна

Електронна пошта: Sustretov73@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6313-7803>

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА» В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ І РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ДОКУМЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА

У процесі дослідження авторами визначено поняття цифрова компетентність та обґрунтовано її зміст у контексті професійної підготовки здобувачів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Цифрова компетентність розглядається як інтегративна характеристика особистості, що поєднує інформаційно-аналітичні, технологічні, комунікаційні, правові та етичні складові й забезпечує здатність ефективно функціонувати в сучасному інформаційно-документному середовищі. Актуальність дослідження зумовлена процесами цифровізації суспільства, трансформацією бібліотечно-архівної діяльності, впровадженням електронного документообігу, цифрових архівів, автоматизованих бібліотечних систем і хмарних сервісів. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій потребує оновлення змісту фахової підготовки, формування у здобувачів практичних навичок роботи з цифровими інструментами, базами даних, системами метаданих та технологіями збереження інформації. У процесі дослідження ми намагалися максимально повноцінно використати потенціал комплексного, інформаційного, компетентнісного й системного наукових підходів. Їх сукупність дозволяє здійснити всебічний аналіз психолого-педагогічної літератури, нормативно-правових документів, міжнародних рекомендацій у сфері цифрової освіти, а також визначити педагогічні умови формування цифрової компетентності майбутніх фахівців інформаційної галузі.

За результатами дослідження було встановлено, що ефективне формування цифрової компетентності можливе за умови інтеграції цифрових технологій у всі компоненти освітнього процесу. Обґрунтовано необхідність формування культури інформаційної безпеки, дотримання принципів академічної доброчесності, розвитку критичного мислення в цифровому середовищі. Виокремлені педагогічні умови формування цифрової компетентності, зокрема практична спрямованість освіти, проходження стажувань у цифрових архівах, бібліотеках, інформаційних центрах, розвиток проектно-орієнтованого навчання, міждисциплінарна підготовка.

Ключові слова: цифрова компетентність, інформаційно-документне середовище, цифровізація освіти, бібліотечно-архівна діяльність, інформаційні технології, електронний документообіг, професійна підготовка.

Поставлення проблеми. Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства характеризується стрімкою цифровізацією соціальних процесів, трансформацією комунікаційних практик та модернізацією систем управління документованою інформацією. В умовах цифрової економіки та розбудови електронного врядування особливої актуальності набуває питання формування цифрової компетентності фахівців спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна

й архівна справа» [Філіпова, Брусенцев]. Здобувачі цієї спеціальності покликані забезпечувати функціонування сучасного інформаційно-документного середовища, яке інтегрує електронні ресурси, цифрові архіви, бази даних, електронні бібліотеки, хмарні сервіси та системи керування документами. Відтак цифрова компетентність виступає не лише складовою професійної підготовки, а й важливим ресурсом їхньої конкурентоспроможності на ринку праці.

Сучасне інформаційно-документне середовище функціонує в умовах динамічних змін, інтеграції електронних ресурсів, автоматизованих систем управління документами, цифрових архівів та мережових комунікаційних платформ, що потребує системного оновлення змісту та методів освітнього процесу. В умовах цифровізації суспільства і соціальної турбулентності, зокрема інформаційних викликів, кіберзагроз і глобалізаційних процесів, формування цифрової компетентності здобувачів набуває актуального значення. Освітні програми мають бути спрямовані не лише на засвоєння теоретичних засад документознавства, бібліотекознавства та архівної справи, а й на розвиток практичних навичок роботи з сучасними цифровими інструментами, програмним забезпеченням для управління електронними ресурсами, системами метаданих, хмарними сервісами та платформами електронного документообігу. Майбутні фахівці повинні опановувати технології оцифрування документів, створення і адміністрування електронних каталогів, управління цифровими фондами, аналітики інформаційних потоків і забезпечення кібербезпеки. Важливою складовою підготовки є формування критичного мислення, здатності оцінювати достовірність інформації, дотримуватися правових норм у сфері захисту даних і авторського права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика професійної підготовки бібліотечних фахівців ґрунтовно висвітлена у наукових працях Н. Кушнарєнко, Ю. Романишин, А. Соляника, В. Шейка, які обґрунтовують концептуальні засади розвитку бібліотечно-інформаційної освіти в умовах трансформації інформаційного простору. Питання впливу інформаційно-комунікаційних технологій на процеси цифровізації вітчизняної освіти розкрито у дослідженнях Л. Карташової, В. Бикова, Р. Гуревича, А. Гуржія, М. Жалдака, С. Литвинової, О. Спіріна, де акцентовано на інноваційних моделях освітнього середовища та цифровій трансформації навчального процесу. Цифровий аспект модернізації освіти, зокрема формування цифрових компетентностей учасників освітнього процесу, обґрунтовано в роботах О. Буйницької, Н. Морзе, Л. Карташової. О. Спіріна, які розглядають

цифровізацію як стратегічний напрям розвитку сучасної освітньої системи.

Мета статті. Теоретичне обґрунтування змісту та структури цифрової компетентності здобувачів спеціальності 029, визначення ефективних педагогічних умов її формування в умовах цифровізації та окреслення напрямів модернізації освітнього процесу відповідно до потреб сучасного інформаційно-документного середовища.

Виклад основного матеріалу. Організація професійної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в Україні здійснюється з урахуванням загальноєвропейських і світових інтеграційних процесів, що визначають стратегічні напрями модернізації національної системи вищої освіти. Освітні програми цієї спеціальності формуються відповідно до принципів Європейського простору вищої освіти, орієнтованих на забезпечення якості підготовки, мобільності здобувачів, академічної доброчесності та конкурентоспроможності випускників на міжнародному ринку праці. Удосконалення нормативно-правової бази освітньої галузі України здійснюється з урахуванням рекомендацій і стандартів Європейського Союзу, а також кращих світових практик у сфері забезпечення якості освіти. Це передбачає впровадження ефективних механізмів внутрішнього та зовнішнього контролю якості, гармонізацію освітніх стандартів, розвиток системи акредитації, а також створення умов для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів.

На міжнародному рівні зазначені процеси підтримуються діяльністю Болонської групи супроводу Болонського процесу (BFUG) у партнерстві з Радою Європи, Європейською асоціацією університетів (EUA), Європейською асоціацією забезпечення якості вищої освіти (ENQA), Європейською асоціацією закладів вищої освіти (EURASHE), Європейським союзом студентів (ESU), мережею інформаційних центрів ENIC-NARIC, а також іншими міжнародними організаціями, що координують політику академічної мобільності, взаємного визнання дипломів та стандартизації освітніх процедур. Професійна підготовка здобувачів освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в Україні реа-

лізується відповідно до чинного нормативно-правового забезпечення системи вищої освіти. Освітній процес регламентується комплексом законодавчих і підзаконних актів, що визначають правові, організаційні та змістові засади функціонування галузі. Серед ключових нормативних документів, які формують правове підґрунтя підготовки фахівців інформаційно-документної сфери, слід назвати Закони України «Про інформацію» (1992 р.), «Про Національний архівний фонд та архівні установи» (1994 р.), «Про бібліотеки та бібліотечну справу» (1995 р.), «Про доступ до публічної інформації» (2011 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.) та «Про освіту» (2017 р.). Зазначені акти визначають основні принципи інформаційної діяльності, організації архівної та бібліотечної справи, забезпечення відкритості публічної інформації та функціонування освітньої системи загалом. Важливе значення має впровадження Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS), що закріплено відповідним наказом Міністерства освіти і науки України від 16 жовтня 2009 року № 943. Ця система сприяє гармонізації національної вищої освіти з європейськими стандартами та забезпечує академічну мобільність здобувачів. Узагальнюючи, підготовка фахівців спеціальності 029 інтегрована в європейський освітній простір і ґрунтується на принципах інтернаціоналізації, цифрової трансформації та безперервного вдосконалення якості вищої освіти.

Цифрова компетентність у сучасних дослідженнях трактується як інтегративна характеристика особистості, що включає здатність ефективно, критично та безпечно використовувати цифрові технології для професійної діяльності, комунікації, обробки інформації та створення цифрового контенту [Соляник].

Аналіз наукових досліджень та власний педагогічний досвід дозволяє зазначити, що у контексті спеціальності 029 цифрова компетентність охоплює наступні складові [Соляник; Пшенична, Просяна, Сівак]:

Інформаційно-аналітична – уміння здійснювати пошук, відбір, оцінювання та систематизацію інформації в цифровому середовищі.

Технологічна – володіння системами електронного документообігу, бібліотечними автоматизованими системами, програмами цифро-

вої архівації та хмарними сервісами.

Комунікаційна – використання цифрових інструментів для професійної взаємодії, створення електронних ресурсів та управління інформаційними потоками.

Правова та етична – дотримання норм інформаційної безпеки, авторського права, захисту персональних даних.

Креативно-проектна – здатність розробляти цифрові продукти (електронні каталоги, онлайн-архіви, інформаційні платформи).

У своєму дослідженні Ю. Данькевич зазначає: «Інформаційно-документне середовище зазнає суттєвих змін під впливом цифрових технологій. Традиційні бібліотечні та архівні процеси трансформуються у цифрові форми: створюються електронні фонди, впроваджуються автоматизовані системи каталогізації, цифрові репозитарії та сервіси віддаленого доступу». Ці процеси зумовлюють необхідність переорієнтації освітніх програм на формування практичних навичок роботи з цифровими ресурсами. Здобувач повинен уміти працювати з системами управління контентом, інструментами метаданих, цифровими форматами збереження документів, програмним забезпеченням для оцифрування.

Здійснюючи аналітичний огляд та узагальнення сутнісних характеристик зазначених вище дефініцій, можна зробити висновок про те, що ефективне формування цифрової компетентності можливе за таких умов:

Інтеграція цифрових технологій у освітній процес. Використання електронних освітніх платформ, систем дистанційного навчання, цифрових бібліотек і баз даних [Chu, Raju].

Проектно-орієнтоване навчання. Залучення здобувачів до розробки електронних каталогів, цифрових архівів, інформаційних вебресурсів.

Міждисциплінарність підготовки. Поєднання знань з інформаційних технологій, документознавства, бібліотекознавства та менеджменту інформаційних ресурсів.

Практична спрямованість освіти. Проходження стажувань у цифрових архівах, бібліотеках, інформаційних центрах [Ridei].

Формування культури інформаційної безпеки. Навчання принципам кібербезпеки, захисту інформації та цифрової етики.

В результаті проведеного педагогічного дискурсу, який базувався на основі аналізу наукових джерел та саморефлексії досвіду встановлено, що важливе місце у формуванні цифрової компетентності посідають хмарні технології, системи управління електронними документами, технології штучного інтелекту для обробки інформації, цифрові інструменти аналітики даних, технології блокчейн для архівного зберігання. Інтеграція таких технологій у освітній процес дозволяє моделювати реальні професійні ситуації та формувати готовність до роботи в умовах цифрової трансформації.

Висновки. У процесі дослідження встановлено, що цифрова компетентність є ключовим компонентом професійної підготовки здобува-

чів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в умовах цифровізації суспільства. Вона має інтегративний характер і охоплює інформаційно-аналітичні, технологічні, комунікаційні та етичні складові. Ефективне формування цифрової компетентності потребує системного оновлення освітніх програм, впровадження інноваційних технологій та створення практико-орієнтованого цифрового середовища навчання. Автори прийшли до висновку, що модернізація професійної підготовки здобувачів спеціальності 029 відповідно до вимог цифрового інформаційно-документного простору є важливим завданням сучасної вищої освіти й передумовою формування конкурентоспроможних фахівців нового покоління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данькевич Ю. В. Перспективи розвитку спеціальності «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» в контексті цифровізації документальних ресурсів. XII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна бібліотечно-інформаційна безперервна освіта: майбутнє твориться сьогодні»: зб. Матеріалів. 2025. С. 30–33.
2. Пшенична О., Просяна Д., Сівак С. Інноваційні методи викладання навчальної дисципліни «Стандартизація в інформаційній, бібліотечній та архівній справі» в умовах змішаного навчання. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2021. №8. С. 117–126. URL: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.8.2021.247589>
3. Соляник А. Інноваційні критерії результативності ступеневої підготовки фахівців зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2018. № 1. С. 64–75.
4. Соляник А. А. Зміст цифрової компетентності здобувачів вищої інформаційної освіти. Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі: матеріали міжнар. наук. конф. (15 травня 2018 р.). Київ. 2018. с. 230–231.
5. Філіпова Л. Я., Брусенцев В. О., Шелестова А. М. Сучасні тенденції розвитку освітніх програм інформаційно-документного профілю в Україні. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2025. 67. С. 73–94.
6. Chu C.M., Raju J. Guidelines for Professional Library and Information Science (LIS) Education Programmes. *IFLA*. 2022. 21(5). Pp. 207–2011.
7. Ridei, N., Tytova, N., Kanova, L., Slonovska, O., Panchenko, L. Educational policy of life quality of social and cultural forms of the educational organisation throughout life. *Amazonia Investiga*. 2022. 11(56). P. 73–81.

REFERENCES

1. Dankevych Yu. V. (2025). Perspektyvy rozvytku spetsialnosti «Bibliotechna, informatsiina ta arkhivna sprava» v konteksti tsyfrovizatsii dokumentalnykh resursiv [Prospects for the development of the specialty 'Library, Information and Archival Studies' in the context of the digitisation of documentary resources]. *KhII Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Suchasna bibliotechno-informatsiina bezperervna osvita: maibutnie tvorytsia sohodni»*: zb. Materialiv. S. 30–33. [in Ukrainian]
2. Pshenychna O., Prosiana D., Sivak S. (2021). Innovatsiini metody vykladannia navchalnoi dystsypliny «Standartyzatsiia v informatsiinii, bibliotechnii ta arkhivnii spravi» v umovakh zmishanoho navchannia [Innovative methods of teaching the academic discipline 'Standardisation in Information, Library and Archival Science' in a blended learning environment]. *Ukrainskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiinykh nauk*. №8. S. 117–126. URL: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.8.2021.247589>[in Ukrainian]
3. Solianyk A. (2018). Innovatsiini kryterii rezultatyvnosti stupenevoi pidhotovky fakhivtsiv zi spetsialnosti 029 «Informatsiina, bibliotechna ta arkhivna sprava» [Innovative criteria for the effectiveness of degree-based training of specialists in the field of 029 'Information, Library and Archival Studies']. *Ukrainskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiinykh nauk*. № 1. S. 64–75. [in Ukrainian]
4. Solianyk A. A. (2018). Zmist tsyfrovoyi kompetentnosti zdobuvachiv vyshchoi informatsiinoi osvity [The content of digital competence of higher information education seekers]. *Informatsiia, komunikatsiia ta upravlinnia znanniamy v hlobalizovanomu sviti: materialy mizhnar. nauk. conf.* (15 travnia 2018 r.). Kyiv. s. 230–231. [in Ukrainian]

5. Filipova L. Ya., Brusentsev V. O., Shelestova A. M. (2025). Suchasni tendentsii rozvytku osvitnikh proham informatsiino-dokumentnoho profilu v Ukraini [Current trends in the development of educational programmes in the field of information and documentation in Ukraine]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury*. 67. S. 73–94. [in Ukrainian]

6. Chu C.M., Raju J. Guidelines for Professional Library and Information Science (LIS) Education Programmes. *IFLA*. 2022. 21(5). Pp. 207–2011 [in English]

7. Ridei, N., Tytova, N., Kanova, L., Slonovska, O., Panchenko, L. Educational policy of life quality of social and cultural forms of the educational organisation throughout life. *Amazonia Investiga*. 2022. 11(56). P. 73–81. [in English]

YE. I. RASPOPOV

Lecturer at the Department of Documentation and Information Activity,

Institution of Higher Education “Academy of Recreational Technologies and Law”, Lutsk, Ukraine

E-mail: odger998@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-6067-3907

A. S. SUSTRIETOV

Doctor of Philosophy (Ph.D.), Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Theoretical Disciplines,

Donetsk National Medical University, Kropyvnytskyi, Kirovohrad region, Ukraine

E-mail: Sustretov73@gmail.com

https://orcid.org/0000-0001-6313-7803

DEVELOPING DIGITAL COMPETENCE IN STUDENTS OF SPECIALITY 029 ‘INFORMATION, LIBRARY AND ARCHIVAL SCIENCE’ IN THE CONTEXT OF DIGITISATION AND THE DEVELOPMENT OF THE INFORMATION AND DOCUMENTARY ENVIRONMENT

In the course of the study, the authors defined the concept of digital competence and substantiated its content in the context of professional training of students majoring in 029 ‘Information, Library and Archival Studies’. Digital competence is considered as an integrative characteristic of a personality that combines information and analytical, technological, communication, legal and ethical components and ensures the ability to function effectively in the modern information and document environment. The relevance of the study is determined by the processes of digitalisation of society, the transformation of library and archival activities, the introduction of electronic document management, digital archives, automated library systems and cloud services. The rapid development of information and communication technologies requires updating the content of professional training, developing practical skills in working with digital tools, databases, metadata systems, and information storage technologies. In the course of the study, we tried to make the most of the potential of comprehensive, informational, competency-based, and systematic scientific approaches. Their combination allows for a comprehensive analysis of psychological and pedagogical literature, regulatory and legal documents, and international recommendations in the field of digital education, as well as the identification of pedagogical conditions for the formation of digital competence in future information industry specialists.

The results of the study showed that effective development of digital competence is possible if digital technologies are integrated into all components of the educational process. The need to develop a culture of information security, adhere to the principles of academic integrity, and develop critical thinking in the digital environment was substantiated. The pedagogical conditions for the formation of digital competence are highlighted, in particular the practical orientation of education, internships in digital archives, libraries, information centres, the development of project-oriented learning, and interdisciplinary training.

Key words: digital competence; information and document environment; digitisation of education; library and archival activities; information technologies; electronic document management; professional training.

Дата першого надходження статті до видання: 14.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 05.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

